

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2025/26: MJU3

Verkställbara tvångsmedel mot fartyg inom EU:s utsläppshandelssystem

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i kustbevakningslagen och lagen om vissa utsläpp av växthusgaser.

Ändringarna syftar i huvudsak till att beslut om tvångsmedel mot fartyg inom EU:s utsläppshandelssystem ska följas. Beslut om avvisning och kvarhållande av fartyg och om förbud för fartyg att anlöpa hamn ska därför få förenas med vite. Kustbevakningen och Polismyndigheten ska hjälpa den myndighet som fattat ett beslut om att kvarhålla ett fartyg eller förbjuda ett fartyg att anlöpa hamn med de åtgärder som behövs för att verkställa eller förhindra överträdelser av sådana beslut. Det föreslås även att en kustbevakningstjänsteman i vissa situationer ska få använda våld.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Inga motioner har väckts med anledning av propositionen.

Behandlade förslag

Proposition 2024/25:174 Verkställbara tvångsmedel mot fartyg inom EU:s utsläppshandelssystem.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

 Ärendet och dess beredning.....4

 Propositionens huvudsakliga innehåll4

Utskottets överväganden.....5

 Verkställbara tvångsmedel mot fartyg inom EU:s
 utsläppshandelssystem.....5

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag8

 Propositionen8

Bilaga 2

Regeringens lagförslag9

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Verkställbara tvångsmedel mot fartyg inom EU:s utsläppshandelssystem

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i kustbevakningslagen (2019:32),
 2. lag om ändring i lagen (2020:1173) om vissa utsläpp av växthusgaser.
- Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:174 punkterna 1 och 2.

Stockholm den 18 september 2025

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Emma Nohrén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Nohrén (MP), Martin Kinnunen (SD), Anna-Caren Säterberg (S), John Widegren (M), Staffan Eklöf (SD), Malin Larsson (S), Helena Storckenfeldt (M), Tomas Kronståhl (S), Mattias Eriksson Falk (SD), Jytte Guteland (S), Kajsa Fredholm (V), Stina Larsson (C), Victoria Tiblom (SD), Elin Nilsson (L), Joanna Lewerentz (M), Sofia Skönnbrink (S) och Magnus Oscarsson (KD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2024/25:174 Verkställbara tvångsmedel mot fartyg inom EU:s utsläppshandelssystem. I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2. Inga motioner har väckts med anledning av förslaget.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen lagändringar som syftar till att beslut om tvångsmedel mot fartyg inom EU:s utsläppshandelssystem ska följas. Beslut om avvisning och kvarhållande av fartyg och om förbud för fartyg att anlöpa hamn ska få förenas med vite. Mark- och miljödomstolen ska pröva frågor om utdömande av vite.

Regeringen föreslår också att Kustbevakningen och Polismyndigheten ska hjälpa den myndighet som fattat ett beslut om att kvarhålla ett fartyg eller förbjuda ett fartyg att anlöpa hamn med de åtgärder som behövs för att verkställa eller förhindra överträdelser av sådana beslut. Det föreslås även att en kustbevakningstjänsteman i vissa situationer ska få använda våld.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Utskottets överväganden

Verkställbara tvångsmedel mot fartyg inom EU:s utsläppshandelssystem

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i kustbevakningslagen och lagen om vissa utsläpp av växthusgaser.

Bakgrund

EU:s utsläppshandelssystem regleras i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen och om ändring av rådets direktiv 96/61/EG (utsläppshandelsdirektivet).

Genom en ändring av utsläppshandelsdirektivet inkluderas sjöfarten i systemet, se Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/959 av den 10 maj 2023 om ändring av direktiv 2003/87/EG om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom unionen och beslut (EU) 2015/1814 om upprättande och användning av en reserv för marknadsstabilitet för unionens utsläppshandelssystem. Delar av sjötransportsektorn har dock sedan tidigare haft en skyldighet att övervaka och rapportera utsläpp för sjötransporter enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/757 av den 29 april 2015 om övervakning, rapportering och verifiering av koldioxidutsläpp från sjötransporter och om ändring av direktiv 2009/16/EG (EU:s MRV-förordning). EU:s MRV-förordning ändrades senast samtidigt som utsläppshandelsdirektivet.

Med anledning av ändringen av utsläppshandelsdirektivet och EU:s MRV-förordning gjordes ändringar i lagen (2020:1173) om vissa utsläpp av växthusgaser för att inkludera sjöfart i handelssystemet (prop. 2022/23:144) vilka trädde i kraft den 1 januari 2024. Genom ändringarna i lagen om vissa utsläpp av växthusgaser och förordningen (2020:1180) om vissa utsläpp av växthusgaser infördes bestämmelser om att fartyg som inte har uppfyllt vissa skyldigheter enligt utsläppshandelsdirektivet under vissa förutsättningar ska kunna avvisas, kvarhållas eller förbjudas att anlöpa svensk hamn. Motsvarande åtgärder kan även vidtas enligt EU:s MRV-förordning.

Propositionen

Beslut om tvångsmedel mot fartyg ska få förenas med vite

Om ett rederi inte har uppfyllt övervaknings- och rapporteringsskyldigheterna enligt EU:s MRV-förordning under två eller fler på varandra följande år kan

den behöriga myndigheten besluta om vissa tvångsmedel mot fartyg. De tvångsmedel som kan användas är avvisning av fartyg, kvarhållande av fartyg och förbud för fartyg att anlöpa svensk hamn. Liknande bestämmelser finns i utsläppshandelsdirektivet om rederiet under samma period inte har uppfyllt sin skyldighet att överlämna utsläppsrätter. Transportstyrelsen är enligt förordningen om vissa utsläpp av växthusgaser behörig myndighet enligt EU:s MRV-förordning och får besluta om tvångsmedel mot fartyg om rederiet inte har uppfyllt skyldigheten att överlämna utsläppsrätter (2 kap. 6 § och 10 kap. 16–22 §§).

Regeringen föreslår i propositionen att ett beslut om avvisning eller kvarhållande av fartyg eller om förbud för fartyg att anlöpa svensk hamn ska kunna förenas med vite. Detta är ett sätt att få rederier att uppfylla sina skyldigheter och följa beslut om tvångsmedel.

Enligt lagen (1985:206) om viten prövas frågor om utdömande av viten som regel av förvaltningsrätten på ansökan av den myndighet som har utfärdat vitesföreläggandet (6 §). Mark- och miljödomstolen har erfarenhet av att pröva vitesfrågor och bör enligt regeringen även pröva frågor om utdömande av vite enligt lagen om vissa utsläpp av växthusgaser. Enligt lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar ska mål som har överklagats till en mark- och miljödomstol prövas av den mark- och miljödomstol inom vars område förvaltningsmyndigheten eller kommunen som först har prövat ärendet ligger (3 kap. 1 § femte stycket). Regeringen föreslår att frågor om utdömande av vite ska prövas av den mark- och miljödomstol inom vars område den beslutande myndigheten ligger.

Beslut om tvångsmedel mot fartyg ska kunna verkställas

För att ett beslut om tvångsmedel ska få effekt behöver det kunna verkställas. Med det menas att det ska vara möjligt för beslutsmyndigheten eller någon annan myndighet att vidta åtgärder för att se till att redaren följer beslutet. Regeringen föreslår därför att Polismyndigheten och Kustbevakningen ska ge den myndighet som har beslutat om kvarhållande av fartyg eller förbud för fartyg att anlöpa svensk hamn den hjälp som behövs för att

1. verkställa ett beslut om kvarhållande av fartyg
2. förhindra överträdelser av ett förbud för fartyg att anlöpa svensk hamn.

Det finns ingen skyldighet för Polismyndigheten och Kustbevakningen att hjälpa till att verkställa beslut om utvisning enligt fartygssäkerhetslagen, som är samma typ av åtgärd som avvisning enligt lagen om vissa utsläpp av växthusgaser. När reglerna senast ändrades ansåg berörda myndigheter att det finns säkerhetsrisker med att verkställa sådana beslut och att det är svårt att bogsera ut fartyg utan befälhavarens medverkan. Det infördes därför inte någon möjlighet att verkställa utvisningsbeslut (prop. 2011/12:111 s. 35). Det kan enligt regeringen antas att det fortfarande finns praktiska problem för Kustbevakningen och Polismyndigheten att verkställa avvisningsbeslut.

Möjligheten att verkställa beslut om tvångsmedel enligt lagen om vissa utsläpp av växthusgaser med hjälp av de myndigheterna bör därför inte gälla beslut om avvisning av fartyg.

Regeringen föreslår att det ska framgå av lagen om vissa utsläpp av växthusgaser att en kustbevakningstjänsteman i vissa situationer ska ha rätt att använda våld när han eller hon verkställer ett beslut om tvångsmedel, på motsvarande sätt som gäller vid Kustbevakningens egen kontroll- och tillsynsverksamhet. När Polismyndigheten ger en myndighet hjälp kan en polis använda de särskilda befogenheter att använda våld som framgår av 10 § polislagen (1984:387).

För att Polismyndigheten och Kustbevakningen ska kunna hjälpa till att verkställa beslut om tvångsmedel behöver myndigheterna få information om att beslutsmyndigheten har fattat ett sådant beslut. Även andra berörda myndigheter, som Sjöfartsverket och Tullverket, och berörda hamnar kan behöva informeras. Föreskrifter om en skyldighet för beslutsmyndigheten att informera dem som är berörda kan dock enligt regeringen införas på lägre normnivå än lag.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringen föreslår att ändringarna ska träda i kraft så snart som möjligt, vilket bedöms vara den 1 januari 2026. Det behövs enligt regeringen inte några övergångsbestämmelser.

Utskottets ställningstagande

Det har inte väckts någon motion med anledning av propositionen. Utskottet anser att riksdagen av de skäl som framförs i propositionen bör anta regeringens lagförslag. Utskottet tillstyrker således regeringens proposition.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2024/25:174 Verkställbara tvångsmedel mot fartyg inom EU:s utsläppshandelssystem:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i kustbevakningslagen (2019:32).
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:1173) om vissa utsläpp av växthusgaser.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i kustbevakningslagen (2019:32)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 4 § kustbevakningslagen (2019:32) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 §¹

En kustbevakningstjänsteman får, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd i den brottsbekämpande eller ordningshållande verksamheten, om

1. tjänstemannen möts med våld eller hot om våld,
2. någon som ska häktas eller anhållas eller annars med stöd i lag ska berövas friheten försöker undkomma eller tjänstemannen annars möts av motstånd när ett sådant frihetsberövande ska verkställas,
3. det är fråga om att avvärja en straffbelagd handling eller fara för liv, hälsa eller värdefull egendom eller för omfattande skada i miljön,
4. tjänstemannen med stöd i lag ska avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme, eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller någon annan liknande åtgärd, vid beslag eller något annat omhändertagande av egendom eller vid husrannsakan eller vid genomsökning på distans,
5. tjänstemannen med stöd i lag ska stoppa ett fartyg, fordon eller något annat transportmedel eller ska kontrollera ett fartyg eller fordon eller dess last, eller
6. tjänstemannen annars med stöd i lag ska bereda sig tillträde till eller spärra av en byggnad, ett rum eller ett område.

I fall som avses i första stycket 4 och 6 får våld mot en person användas endast om kustbevakningstjänstemannen eller den som han eller hon biträder möts av motstånd.

I 24 kap. brottsbalken finns också föreskrifter om rätten att i vissa fall använda våld.

I 24 kap. brottsbalken *och 42 d § lagen (2020:1173) om vissa utsläpp av växthusgaser* finns också föreskrifter om rätten att i vissa fall använda våld.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

¹ Senaste lydelse 2022:327.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1173) om vissa utsläpp av växthusgaser

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2020:1173) om vissa utsläpp av växthusgaser ska införas fyra nya paragrafer, 42 b–42 d och 43 a §§, och närmast före 43 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

42 b §

Ett beslut om avvisning eller kvarhållande av fartyg eller om förbud för fartyg att anlöpa svensk hamn enligt EU:s MRV-förordning eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 42 a § får förenas med vite.

42 c §

Polismyndigheten och Kustbevakningen ska ge den myndighet som har beslutat om kvarhållande av fartyg eller om förbud för fartyg att anlöpa svensk hamn den hjälp som behövs för att

1. verkställa ett beslut om kvarhållande av fartyg, eller

2. förhindra överträdelser av ett förbud för fartyg att anlöpa svensk hamn.

42 d §

När Kustbevakningen ger hjälp enligt 42 c § tillämpas bestämmelserna om en kustbevakningstjänstemans rätt att använda våld i 2 kap. 4 § första stycket 1 och 4–6 och andra stycket kustbevakningslagen (2019:32).

Utdömande av vite

43 a §

Frågor om utdömande av vite som har förelagts enligt denna lag prövas av den mark- och miljödomstol inom vars område den beslutande myndigheten ligger.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.